Motion

1982/83:791

Pär Granstedt m. fl.

Avfall som energiråvara

Problem med avfall, omhändertagande och återvinning, är en av de mest synbara följderna av välfärdssamhället. Avfallsmängden har ökat och problemen att omhänderta detta vuxit.

Med välfärdssamhällets utveckling minskade det återbruk och den återvinning som i århundraden varit en naturlig del i vardagen för de flesta hushåll.

1975 beslöt riksdagen efter en utredning att avfallet bör betraktas som en resurs, som i största möjliga utsträckning skall användas på nytt. Återanvändning skulle vara en ledande princip vid omhändertagande och behandling av avfall. Sparsamhet, hushållning och återanvändning skulle vara grundläggande för vårt utnyttjande av naturresuser. För att nå dessa mål föreslogs olika medel, såsom statsbidrag, lagändringar och informationsinsatser. Det statsbidragsom infördes skulle i första hand gå till kommuner som satsade på ny teknik för återvinning. Propositionens riktlinjer om att regionala lösningar borde främjas vid statsbidragsprövningar blev emellertid i praktiken en förutsättning för statsbidrag. Regionalt samarbete blev en nödvändighet för att naturvårdsverket, som förvaltade statsbidraget, skulle betala ut några pengar. Flera stora energiutredningar har också skett i regional samverkan.

Naturvårdsverkets normer för statsbidrag gynnade inte utveckling av användbar teknik för småskalig avfallshantering. Ej heller utvecklades någon teknik som gav avsättning för restprodukterna. En tillämpning av den storskaliga tekniken i kommunal skala skulle ha medfört högre kostnader för avfallshanteringen.

Flera av de anläggningar som byggts är också överdimensionerade och kostnadsmässigt underskattade. Detta har medfört en omdirigering av sopor och ett "raggande efter sopor kommunerna emellan" för att fylla befintligt kapacitetsutrymme. Anläggningarna har hittills inte gett vad man hoppats i fråga om återvinning och möjlighet att få fram nya råvaror. De är i många fall så dyra att priset på de återvunna råvarorna blir för högt. I stort sett är det endast energi som kunnat utvinnas, medan det gått betydligt sämre med kompost och direkt dåligt i fråga om materialåtervinning.

Två huvudlinjer kan urskiljas i synen på avfallshanteringen. Å ena sidan den som vill fullfölja dagens produktions- och konsumtionsmönster med en effektiv, specialiserad och högteknologiskt driven avfallsservice, efter i stort gällande system där förbränning och energiframställning dominerar. Å andra sidan den som vill införa en mer personligt ansvarig och medveten

materialomsorg med ökad återvinning vid källan och en produktion som bättre beaktar hela materialkretsloppet.

Den första huvudlinjen ser avfallshanteringen som ett sektorsproblem som skall lösas för sig med modern teknik. Vi menar emellertid att avfallsproblemen inte enbart kan lösas enbart med tekniska åtgärder på avfallsområdet utan måste lösas genom åtgärder på andra områden som påverkar människans produktion och konsumtion av varor eller, med andra ord, människans hela livsmönster i det moderna industrisamhället.

En fortsatt avfallshantering efter den första modellen, som är den i dag rådande, kommer att ytterligare förstärka dagens resurslösande materialflöden och det livsmönster som utgör bas för dessa. En fortsatt avfallshantering inriktad på förbränning för energiframställning leder t. ex. till allt fler produkter och förpackningar av plats som i dag tillverkas av importerade råvaror tillverkade av en ändlig naturresursolja. Förbränning leder också till ökade utsläpp i luften av såväl sura ämnen som tungmetaller och organiska miljögifter som PCB. Komposttiden blir också omöjlig att fullfölja om avfall inriktas på förbränning.

Utredningar visar också att förbränning med energiutvinning ur energisynpunkt är ungefär likvärdigt med återvinning en gång vad gäller t. ex. papper och plast. Ju fler gånger en produkt eller resurs återanvänds desto större blir energibesparingen. Samtidigt blir behovet av nya råvaror mindre. Återanvändning stimulerar också produktion av varor med ökad livslängd. Den i dag tärande avfallshanteringen kan därmed förvandlas till en närande/produktiv verksamhet.

En avfallshantering baserad på återvinning är således att föredra framför en verksamhet med tyngdpunkt på förbränning och energiutvinning. För varje gång återvinning sker görs en energivinst som ofta är större än bränslevärdet av förbränningen. En inriktning på återvinning är därför fördelaktigare från energisynpunkt och ger också ett högt utnyttjande av materialet.

Sortering vid källan ger sannolikt det renaste material för återvinning. Det underlättar samhällets möjligheter att informera om motivet bakom separering av olika avfallsprodukter. Sortering vid källan är ett sätt att komma bort från de problem som skapas genom att enbart satsa på stora återvinningsanläggningar. Sådan sortering förekommer främst i dag i form av insamling av tidningspapper. Ungefär hälften av den totala förbrukningen av tidningspapper samlas in från hushållen. Svårigheterna att öka återvinningen har i dagarna aktualiserats av SIND i en utredning som visar att det blir fördelaktigare för kommunerna att förbränna sitt pappersavfall än att sända det till återvinning.

På flera ställen i Sverige har man nu gjort försök med sorterad sophantering vid hushållen med mycket gott resultat. I Bagaregården i Göteborg innebar försöket att man delade upp avfallet i papper, plast, plåt och komposterbart material var för sig. Resultatet blev bl. a. minder sopor,

att hushållen blev mer uppmärksamma på slöseri med mat samt att de övergick till returglas i stället för engångsförpackningar. Det är nu dags att övergå från försöksverksamhet till permanenta åtgärder. Glas och metall bör kunna skiljas ut i hushållen precis som tidningspapper med skyldighet för kommunerna att omhänderta också detta avfall. Regeringen bör snarast presentera en plan för hur ett sådant system skall byggas upp.

Enligt en forskargrupp på Chalmers som studerat olika sätt att ta hand om avfall är källsortering ett klart bättre alternativ för återvinning än stora återvinningsanläggningar i huvudsak inriktade på energiframställning. Det blir också ekonomiskt lönsamt.

Principen för avfallshanteringen bör därför i första hand vara återanvändning av bruksföremål som förpackningar etc., i andra hand återvinning av material genom industriella processer och först i sista hand förbränning och energiframställning.

Denna ur naturresurssynpunkt riktiga hushållningslinje kan allvarligt försvåras och i sämsta fall helt omintetgöras om sopor och avfall slentrianmässigt inräknas som energiråvaror i kommunala energiverk och fjärrvärmeanläggningar. Det finns därför skäl till återhållsamhet i att ensidigt betrakta avfallet som en förbrännings/energiresurs för olika värmeanläggningar.

Pågående utvärderingar av avfallshanteringen på naturvårdsverket liksom statliga utredningar inom naturresursområdet som Naturresurs- och miljökommittén bör avvaktas innan nya värmeverk byggs upp med avfall som energiråvara. Det kan annars lätt leda till att det skapas ett kapacitetsutrymme som kräver alltmer avfall för att fylla anläggningarna och som därmed kan omöjliggöra en ur långsiktig resurshushållningssynpunkt riktigare återanvändning och återvinning av material.

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om återhållsamhet med utbyggnad av värmeanläggningar för förbränning av avfall för energiframställning,
2. att riksdagen begär att regeringen i samarbete med Kommunförbundet snarast presenterar en plan för hur också avfall som glas och metall liksom tidningspapper skall skiljas ut av hushållen och omhändertas av kommunerna för materialåtervinning.

Stockholm den 20 januari 1983

PÄR GRANSTEDT (c)

P.O. ERIKSSON (c) ELVING ANDERSSON (c)

GÖSTA ANDERSSON (c)